

Anthony N. S. Lane:

Bernard of Clairvaux – Theologian of the Cross. Cistercian Studies Series 248, Colledgeville, Minnesota: Liturgical Press 2013. 280 s. \$29.95.

Der har i de seneste årtier været en stigende og positiv interesse i Danmark for den berømte og berygtede cisterciensiske abbed Bernhard af Clairvaux fra det 12. århundredes Frankrig. Vi skal ellers ikke langt tilbage, før det var korrekt at skrive, som Leif Grane gjorde i sin fremragende bog “Pierre Abélard. Filosofi og Kristendom i Middelalderen” fra 1964, at: “Litteraturen på dansk om Bernhard er særdeles sparsom” (191). Granes bog gjorde Bernhard betydelig mere kendt, og som P. G. Lindhardt skrev i sin bog-anmeldelse samme år: “Billedet af Bernhard er ikke nyt, men det er tegnet med kraftige konturer, saa han i al sin imponerende afskyelighed staa lyslevende for én!” (cf. Rose Marie Tillisch’ ph.d.-afhandling, *Ydmyghed er stedet. Kristusro i P. G. Lindhardts og Bernhard af Clairvaux’s forkyndelse*, 2013, 37). Granes Bernhard var dog først og fremmest den tidligere romersk-katolske teologihistorier Bernhard som hos en Étienne Gilson, og Grane oplyser da også, at “... fremstillingen af hans [Bernhards] tænkning er helt afhængig af litteraturen, især af Gilson” (192).

Men den senere danske Bernhard-forskning kom til at give et mere nuanceret og positivt billede af cistercienser-abbeden. Det gælder i bøger og artikler af Brian Patrick McGuire i 1991 og 2011, Oluf Schönbeck i 1995, Else Marie Wiberg Pedersen i 2007, 2008, og 2010, Mette Birkedal Bruun i 2000, 2008 og 2013, et kapitel i undertegnede disputats fra 2002, og endelig R.M. Tillisch’ ph.d.-afhandling. Og denne interesse for Bernhard kan ikke være nogen overraskelse i den lutherske verden, da Luther jo mente, at “Bernhardus ist uber alle Doctores in Ecclesia, wenn er predigt ...”, og “Bernhardo ist der Jesus so lieb; es ist eitel Jesus mitt im ...!” (Tischreden 584 og 5439a). Luther finder dog kun denne Kristus-centrerethed i Bernhards prædikener, ikke i hans teologiske traktater: “... aber in disputationibus ut de libero arbitrio, da ist kein Jesus” (ibid.). Den nyeste protestantiske Bernhard-forskning viser imidlertid, at Luther ikke havde ganske ret. Det er i alt fald konklusionen i Anthony N.S. Lanes fremragende og overskuelige bog om Bernhard.

Lanes bog rummer en forbilledlig klar og velorganiseret fremstilling. Den falder i tre hoveddele. Første del tager et overblik over korsteologiens historie og særligt i Bernhard-litteraturen, hvor det påvises, hvor lidt opmærksomhed der har været overfor Bernhard som korsteolog, mens man har været meget optaget af munken, mystikeren, politikeren og mariologen (11). Herefter gennemgås korsteologien hos kirkefædre og hos Anselm af Canterbury og hos Peter Abélard, som begge har stjålet billedet i manges traditionel teologihistorie. Endelig undersøges Bernhards tilgang til korsteologien som monastisk teolog, hans lære om korset, og hans måde at bruge

Skriften på. Bogens anden del består af en omfattende dokumentation med inddragelse af i alt ikke mindre end 669 passager (citerer og parafraser) hos Bernhard både i hans prædikener og hans traktater, der dokumenterer hans lære om korset. Særlig opmærksomhed gives Bernhards kritik af Peter Abelards såkaldte subjektive forsoningslære. Og endelig den tredje og vigtigste del, der giver en samlet fremstilling af Bernhards lære om korset, om Kristi subjektive indflydelse på mennesker, om Kristi sejr over Satan og døden, og sidst men ikke mindst Kristi retfærdiggørende eller objektive forsoning til forskel fra Abelards (xiii-xiv). Det sidste forklarer også, hvorfor megen tidligere teologihistorie har overset Bernhard eller fundet ham uinteressant, fordi man var så meget mere optaget af Kristi efterfølgelse, som passer bedre sammen med Abelards forsoningslære (12). Lane påviser dog (27-40), at Abelard har meget andet og mere at sige end den berømte subjektive forsoningslære i hans exkurs i Romerbrevkommentaren, og at Abelard viser sig at være langt mere augustinsk og traditionelt funderet i sin nådelære.

Gennemgangen i bogens anden hoveddel (63-132, egentlig allerede fra 48) af de 669 passager (i citat i klare, ligefremme oversættelser eller i sammenfattende parafraser, alle med korte og præcise konklusioner) – fra både Bernhards prædikener og teologiske traktater – om Kristi kors er en imponerende dokumentation, som dårligt kan andet end virke overbevisende. En skematisk oversigt (58-59) viser, i hvor høj grad Bernhard var en skriftteolog, og den følgende præsentation af passagerne viser, i hvor høj grad han var en *sola Scriptura*-teolog. Der tegnes et billede af Bernhards teologi om synd, arvesynd, og Kristi forsoning og nåde, som må betegnes som paulinsk funderet og i klar overensstemmelse med den ældre Augustin.

Man kan ikke undgå at få indtryk af, at Lanes bog er en luthersk læsning af Bernhard i valget af tema og emner, men igen, tekststudvalget og dokumentationen er så omfattende, at man ikke får fornemmelsen af at møde en på nogen måde fordrejet Bernhard-tolkning i den afsluttende samlede fremstilling (135-234) af Bernhards lære om korset, og når det konkluderes, at Bernhard må anses for at være "... an able exponent of the historic Christian understanding of the Cross" (234). Lanes bog giver således Luther ret i sin lovprisning af Bernhards Kristus-centrerethed i Bernhards prædikener. Men Lanes bog viser ligeså klart, at Bernhards teologiske traktater også i høj grad er korsteologiske. Lanes bog viser ikke mindst, hvordan hovedpunkter i luthersk teologi også har sine tydelige rødder i eller i alt fald har en klar overensstemmelse med en monastisk teolog som Bernhard i det 12. århundrede. Bogen er skrevet i et letlæseligt engelsk og holdt i et klart og enkelt sprog. Den kan kun i høj grad anbefales!